

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

**TAARIFA YA MWAKA KUHUSU SHUGHULI ZA KAMATI KWA KIPINDI CHA
FEBRUARI 2019 HADI JANUARI 2020**

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Idara ya Kamati za Bunge
S.L.P. 941,
DODOMA

Januari, 2020

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Wajumbe wa Kamati	1
1.2 Majukumu ya Kamati.....	2
1.3 Shughuli zilizotekelezwa katika Kipindi cha Mwaka 2019/2020	3
SEHEMU YA PILI	5
2.0 UCHAMBUZI WA SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI	5
2.1 Bajeti ya Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano.....	5
2.2 Sekta ya Uchukuzi.....	5
2.2.1 Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania-TPA	5
2.2.2 Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL).....	9
2.2.3 Reli.....	10
2.2.4 Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia-TAZARA	10
2.2.5 Kampuni ya Ndege ya Tanzania-ATCL	11
2.3 Sekta ya Ujenzi.....	12
2.3.1 Wakala wa Barabara Tanzania- TANROADS.....	12
2.3.2 Ujenzi wa Viwanja vya Ndege.....	15
2.3.3 Wakala wa Majengo Tanzania (TBA)	16
2.4 Sekta ya Mawasiliano	17
2.4.1 Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)	17
2.4.2 Mradi wa Postikodi na Simbo za Posta.....	19
2.4.3 Shirika la Posta Tanzania –TPC	19
2.4.4 Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF)	20
2.4.5 Shirika la Mawasiliano Tanzania – TTCL	22
SEHEMU YA TATU	24
3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI	24
3.1 Bajeti	24
3.2 Sekta ya Uchukuzi.....	24
3.2.1 Mamlaka ya Bandari Tanzania	24
3.2.2 Ujenzi wa reli nchini.....	26
3.2.3 Utendaji wa Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA).....	27
3.2.4 Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania-TAA	28
3.2.5 Kampuni ya Ndege ya Tanzania-ATCL	29
3.2.6 Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL).....	30
3.3 Sekta ya Ujenzi	31
3.3.1 Wakala wa Barabara Tanzania-TANROADS.....	31
3.3.2 Ujenzi wa Viwanja vya Ndege.....	33
3.3.3 Wakala wa Majengo Tanzania	34
3.3.4 Chuo cha Ujenzi Morogoro na Chuo cha Mafunzo ya Teknolojia Stahiki ya Nguvu Kazi Mbeya	34
3.3.5 Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania-TEMESA	35
3.4 Sekta ya Mawasiliano	36
3.4.1 Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania-TCRA	36
3.4.2 Mradi wa Anuani za Makazi na Misimbo ya Posta	39
3.4.3 Shirika la Posta Tanzania.....	40
3.4.4 Shirika la Simu Tanzania-(TTCL Corporation).....	40
SEHEMU YA NNE	42
4.0 HITIMISHO	42
4.1 Hoja.....	42

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge, Kanuni ya 117 (15), Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha mbele ya Bunge, Taarifa ya Mwaka ya Utekelezaji wa Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwa kipindi cha Februari 2019 hadi Januari 2020.

Mheshimiwa Spika, taarifa hii imegawanyika katika maeneo manne yaani, Sehemu ya Kwanza ambayo ni utangulizi wenye maelezo ya jumla; Sehemu ya Pili inahusu Majukumu yaliyotekelezwa; Sehemu ya Tatu inahusu Ushauri wa Kamati na Sehemu ya Mwisho ambayo ni Hitimisho.

1.1 Wajumbe wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Wajumbe wa Kamati hii ni hawa wafuatao:-

1. Mhe. Moshi Seleman Kakoso, Mb
2. Mhe. Hawa Mchafu Chakoma, Mb
3. Mhe. Eng. Ramo Matala Makani, Mb
4. Mhe. Daniel Nicodemus Nsanzugwako, Mb
5. Mhe. Susan Limbweni Kiwanga, Mb
6. Mhe. Joyce John Mukya, Mb
7. Mhe. Asha Mshimba Jecha, Mb
8. Mhe. Susan Chogisasi Mgonukulima, Mb
9. Mhe. Abbas Ali Hassan Mwinyi, Mb
10. Mhe. Nuru Awadhi Bafadhili, Mb
11. Mhe. James Francis Mbatia, Mb
12. Mhe. Saul Henry Amon, Mb

- 13.Mhe. Ahmed Makbhuty Shabiby, Mb
- 14.Mhe. Dkt. Chuachua Mohamed Rashid, Mb
- 15.Mhe. Dkt. Pudenciana Wilfred Kikwembe, Mb
- 16.Mhe. Bhagwanji Maganlal Meisuria, Mb
- 17.Mhe. Dua William Nkurua, Mb
- 18.Mhe. Raphael Japhary Michael, Mb
- 19.Mhe. Charles Kitwanga, Mb
- 20.Mhe. Rukia Kassim, Mb
- 21.Mhe. Nassor Suleiman Omar, Mb
- 22.Mhe. Zuberi Mohamed Kuchauka, Mb
- 23.Mhe. Munde Abdalah Tambwe, Mb
- 24.Mhe. Abdulaziz Mohamed Abood, Mb
25. Mhe. Miraji Jumanne Mtaturu, Mb

1.2 **Majukumu ya Kamati**

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016, Kamati hii kama zilivyo Kamati nyingine za kisekta inamajukumu yafuatayo:-

- a) Kushughulikia Bajeti ya Wizara inayoismamia;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara;
- c) Kufuatilia Utendaji wa Mashirika ya Umma yaliyo chini ya Wizara inayoismamia;
- d) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila mwaka za Wizara husika; na
- e) Kufuatilia Utekelezaji unaofanywa na Wizara kwa Mujibu wa Ibara ya 63 (3) (b) ya Katiba.

1.3 Shughuli zilizotekelezwa katika Kipindi cha Mwaka 2019/2020

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha kuanzia mwezi Januari 2019 hadi mwezi Januari, 2020 , Kamati ilitokeleza majukumu yake njia ya vikao mbalimbali pamoja na ziara kama ifuatavyo:-

a) Vikao

- i) Vikao vya kushughulikia taarifa za utendaji wa Mashirika na Taasisi zilizo chini ya Wizara ambayo Kamati inaisimamia; Vikao mbalimbali vilifanyika na vilihusisha taasisi na Mashirika yafuatayo; -

Shirika la Reli Tanzania-TRC, Shirika la Reli la Tanzania na Zambia- TAZARA, Mamlaka ya Bandari Tanzania-TPA, Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania-TASAC, Kampuni ya Meli Tanzania-MSCL, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania- TAA, Mamlaka ya Usafiri wa Anga- TCAA, Kampuni ya Ndege ya Tanzania-ATCL, Chuo cha Usafarishaji Tanzania- NIT, Mamlaka ya Udhhibiti Usafiri Ardhini- LATRA, Mamlaka ya Udhhibiti wa Usafiri wa Maji-TASAC Wakala wa Barabara Tanzania- TANROADS, *Tanzania Electrical Mechanical and Electronics Services Agency*-TEMESA, Wakala wa Majengo Tanzania-TBA, Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania-TCRA, Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote-UCSAF, Shirika la Mawasilino Tanzania-TTCL, Shirika la Posta Tanzania-TPC;

- ii) Vikao vya kuchambua na kujadili utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano ya Mwaka 2018/2019 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka 2019/2020;
- iii) Vikao vya kuchambua Miswada ya Sheria na Itifaki. Katika kipindi cha mwaka mmoja kuanzia Januari 2019 hadi Januari 2020, mnamo mwezi Novemba, 2019, Kamati ilichambua Itifaki ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (*EAC PROTOCOL ON ICT NETWORKS*).

b) Ziara

Katika kipindi cha kuanzia mwezi Februari, 2019 hadi Januari 2020, Kamati imefanya Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo (Kwa Mujibu wa Kanuni za Bunge, Toleo la Januari, 2016, Kanuni ya 98(1). Ziara zilifanyika kuanzia tarehe 13 hadi 20 Machi, 2019 katika mikoa ya Dodoma, Morogoro, Pwani, Dar es Salaam na Mtwara. Miradi iliyotembelewa ni;-

- i) Viwanja cha Ndege cha Dodoma na Msalato;
- ii) Ujenzi wa reli ya kati sehemu ya Dar es Salaam- Morogoro;
- iii) Ujenzi wa jengo la tatu la Abiria (Terminal III), na Ujenzi wa rada ya kuongozea ndege Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere;
- iv) Chuo cha Usafirishaji Tanzania-NIT;
- v) Ujenzi wa barabara ya Mtwara-Newala- Masasi (km 210);
- vi) Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Mtwara; na
- vii) Ujenzi wa Bandari ya Mtwara.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI

2.1 Bajeti ya Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupitia na kuchambua utekelezaji wa Bajeti ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019; pamoja na Mapendekezo na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2019/2020, Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano imeidhinishiwa jumla ya **Shilingi Trilioni 4.9 (4,963,297,839,163)**, hili ni ongezeko la takribani **Shilingi bilioni 692,418,457,819**. Ongezeko hili ni la **asilimia 17** ukilinganisha na bajeti ya mwaka wa fedha uliopita 2018/2019 ambapo iliidhinishwa bajeti ya **Shilingi trilioni 4.2 (4,270,879,381,344)**.

Mchanganuo wa Mgawanyo wa fedha kwa mwaka wa fedha 2019/2020 katika kila Sekta ni **Shilingi 1,330,194,268,268** kwa ajili ya Sekta ya Ujenzi, **Shilingi 3,629,130,373,895** Sekta ya Uchukuzi na **Shilingi 3,973,197,000** Sekta ya Mawasiliano.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwani mwenendo wa Bajeti inayotengwa kwa ajili ya Sekta ya miundombinu niwakuridhisha na kumekuwepo na ongezeko la fedha zinazotengwa na kuidhinishwa mwaka hadi mwaka jambo linaloashiria kuwa Serikali imeipa sekta ya miundombinu.

2.2 Sekta ya Uchukuzi

2.2.1 Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania-TPA

Mheshimiwa Spika, Mamlaka hii inamajukumu ya kuendeleza, kuendesha shughuli za bandari, kutangaza huduma za bandari, kushirikisha na kusimamia sekta binafsi katika uendelezaji na

uendeshaji wa bandari nchini. Vilevile, Mamlaka ya Bandari Icha ya kutoa huduma kwa mizigo inayoingia na kutoka ndani ya nchi; pia inahudumia nchi za Burundi, Rwanda, DR Congo, Uganda, Zambia, Malawi na Zimbabwe.

Kamati imeelezwa kwamba, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania-TPA inakabiliwa na changamoto mbalimbali zikiwemo: -

- a) Uwezo mdogo wa kuhudumia meli kubwa kutokanana kina kifupi katika bandari ya Dar es Salaam pamoja na Tanga;
- b) Uchakavu wa miundombinu ya bandari nchini;
- c) Kutokuwepo kwa miundombinu ya reli kwa ajili ya kuhudumia mizigo; na
- d) Uwepo wa bandari bubu na ushindani wa Bandari zingine kama vile Beira-Msumbiji, Mombasa-Kenya na Durban-Afrika Kusini.

Mheshimiwa Spika, katika kuboresha na kuongeza ufanisi wa bandari Tanzania, Kamati imejulishwa kuwa hatua mbalimbali za utekelezaji zimefikwa kama ifuatavyo: -

a) **Bandari ya Dar es Salaam**

Mheshimiwa Spika, uimarishaji wa bandari ya Dar es Salaam kwa kuendelea kuboresha miundombinu, Kamati imejulishwa kuwa kazi za kuboresha gati Na. 1 - 7 na ujenzi wa gati jipya la kuhudumia meli za magari (*RoRo Berth*) eneo la Gerezani Creek zinaendelea. Kwa sasa, uboreshaji wa gati namba 1, 2 na 3 umekamilika kwa asilimia 100, uboreshaji wa gati namba 4 umefikia asilimia 58 wakati ujenzi wa gati la RoRo umefikia asilimia 91 ili kukamilika. Hadi mwishoni mwa mwezi Desemba 2019, gati zote nne (4) zilikuwa zinafanya kazi na manunuzi ya mitambo inayohitajika yamekamilika na mikataba kusainiwa.

Aidha, Mkandarasi anatarajia kukamilisha kazi kabla ya mwisho wa mwaka 2020.

Kuhusu lango la kuingilia na kugeuzia meli, Kamati imejulishwa kuwa hivi sasa Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania inasubiri ridhaa ya Benki ya Dunia kuhusu nyaraka za zabuni ya kupanua na kuchimba lango la kuingilia na eneo la kugeuzia meli.

b) **Bandari ya Tanga**

Mheshimiwa Spika, kuhusu bandari ya Tanga, Kamati imejulishwa kuwa ukarabati mkubwa unaendelea wa maghala ya kuhifadhia mizigo na yadi za kuifadhia makasha, ununuzi wa vifaa mbalimbali na maandalizi ya ujenzi wa miundombinu ya gati la mafuta ghafi kutoka Uganda.

Aidha, awamu ya kwanza ya kuboresha bandari ya Tanga imeanza kutekelezwa kwa kuchimba lango la kuingia meli la urefu wa km 1.75 na sehemu ya kugeuzia meli yenye upana wa mita 400 pamoja na manunuzi ya mitambo kupitia Mkandarasi M/s. China Harbour Engineering Company kwa gharama ya shilingi Bilioni 172. Kazi za uchimbaji zimefikia asilimia **58** na kazi zinatarajiwa kukamilika mwezi Juni 2020.

Aidha, upembuzi yakinifu kwa ajili yakuboresha bandari ya Tanga na kuwezesha ujenzi wa gati la kuhudumia meli za mafuta ghafi kutoka Uganda katika eneo la Chongoleani (Tanga) unaendelea chini ya kampuni ya NIRAS ya Dermak.

c) **Bandari ya Mtwara**

Mheshimiwa Spika, bandari ya Mtwara ilijengwa katika miaka ya 1950 ikiwa na uwezo wa kuhudumia tani 400,000 za shehena kwa mwaka. Bandari hii ina gati lenye urefu wa mita 385 na kina cha mita 9.5 hadi mita 12.5 katika baadhi ya maeneo. Bandari hii inaweza kuhudumia meli zenye urefu wa hadi mita 211. Shehena

kuu zinazopita Bandari ya Mtwara ni pamoja na Korosho, makasha na saruji. Shehena nyingine hutokana na mitambo na bidhaa zinazotumika katika shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi baharini.

Mheshimiwa Spika, kijiografia bandari ya Mtwara inazo fursa nyingi ikilinganishwa na Bandari jirani za Nacal, Beira na Durban zinazotumiwa haswa na nchi za Malawi na Msumbiji kwa kuwa Bandari ya Mtwara ina kina kirefu, eneo kubwa la upanuzi na kuwa karibu zaidi na nchi hizo.

Mshemiwa Spika, lengo la Serikali katika kuiboresha bandari ya Mtwara ni kupanua Bandari ya Mtwara kwa kujenga gati nne mpya na kuifanya kuwa ya kisasa. Wakati Kamati ilipotembelea bandari hii iliona awamu ya kwanza ya ujenzi wa gati moja lenye urefu wa mita 300 litakalohudumia shehena mchanganyiko (*Multi-Purpose Terminal*) inaendelea ambapo kwa sasa ujenzi wa gati umefikia asilimia 60 na unatarajiwa kukamilika katika mwaka huu wa fedha 2019/2020.

Aidha, ukarabati wa yadi ya kuhudumia shehena kupitia ujenzi wa sakafu ngumu eneo la mita za mraba 5,600 na ukarabati wa ghala namba 3 katika Bandari ya Mtwara unaofanywa na Kampuni za Kings Builders na Pioneer Builders Ltd kwa gharama ya shilingi 3.297 Bilioni umefikia asilimia 60 ya utekelezaji na unatarajiwa kukamilika ifikapo mwezi Mei 2020.

d) Bandari za Maziwa Makuu

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Bandari Tanzania imeendelea kufanya maboresho mbalimbali ya Bandari kupitia ujenzi wa gati, majengo ya utawala na abiria na maghala ya kuhifadhi mizigo katika Bandari za Magarine – Muleba, Nyamirembe – Chato, Bukoba, Kemondo Bay, Musoma pamoja na ujenzi wa gati mbili (2) katika Bandari ya Mwigombero – Musoma na gati moja katika Bandari za Lushamba na Nkome.

Aidha, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari inaendelea kutekeleza ujenzi wa gati, majengo ya abiria na ghala la kuhifadhia mizigo katika Bandari

za Kasanga, Kagunga, Sibwesa, Kabwe, Kipili na Lagosa – Mpanda Vijijini, Kabwe-Nkasi, Kibirizi, Ujiji na Karema.

Vilevile, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania inatekeleza mradi wa uundaji wa Meli ya Abiria na Mizigo itakayotoa huduma za usafiri na usafirishaji Ziwa Nyasa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na jitihada zote zinazofanyika na Serikali katika kuhakikisha mazingira ya bandari nchini yanaboreka, Serikali hainabudi kuendelea kufanya utafiti na kupunguza vikwazo mbalimbali vinavyosababisha wafanyabiashara wa ndani na nje ya nchi kuhama kutumia bandari zetu.

2.2.2 **Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL)**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wake kuhusu kuimarisha njia za ukusanyaji mapato ya MSCL kwa kufunga mitambo ya kieletroniki kwa ajili ya kukatia tiketi abiria. Baada ya kuanza kukata tiketi za abiria za kieletroni kati ya bandari ya Mwanza Kaskazini na Nansio, Ukerewe mapato yameongezeka ambapo katika mwaka wa fedha 2018/2019, Kampuni imefanikiwa kukusanya kiasi cha **Shilingi bilioni 1.6 (1,600,169,896.00)** ikilinganishwa na kiasi cha **Shilingi bilioni 1.2 (1,222,964,110.00)** zilizokusanywa 2017/18 kabla ya mfumo kuanza, hii ikiwa sawa na ongezeko la asilimia 30.84.

Aidha, Kamati inaipongeza Serikali kuzingatia ushauri wake kuhusu kuhusu kulipa malimbikizo ya mishahara ya watumishi ya miezi 28 ambapo zimelipwa jumla ya **Shilingi bilioni 2.1** kwa ajili ya malimbikizo ya mishahara ya watumishi ya miezi 28. Aidha, June, 2019 Serikali ilitoa kiasi cha **Shilingi Bilioni 5.9** kwa ajili ya kuwezesha uendeshaji wa Kampuni kwa kipindi cha mpito cha miezi 27 kinachoanza Aprili 2019 hadi June 2021.

Mheshimiwa Spika, changamoto kwa Kampuni ya Huduma za Meli ni uhaba wa rasilimali watu, Kampuni kutokuwa na Bodi ya Wakurugenzi tangu Septemba, 2018. Aidha changamoto nyingine kubwa ni Kampuni kusimama

kutoa huduma ya usafiri katika Ziwa Nyasa kwa zaidi ya miaka miwili kutokana na meli zake mbili za MV. Songea na MV.Iringa kuharibika mitambo. Vilevile, Kwa upande wa Ziwa Tanganyika huduma ya usafiri wa abiria zilisimama tangu mwezi Oktoba, 2018 kutokana na hitilafu ya mitambo ya meli kongwe ya MV. Liemba.

Kwa Ziwa Victoria meli ya abiria ya mizigo Mv.Clarias meli ya kubeba mabehewa ya Mv.Umoja na meli ndogo ya mizigo ya ML.Wimbi zinatoa huduma katika Ziwa Victoria.

2.2.3 Reli

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa pongezi kwa jitihada mbalimbali zinazofanywa na Serikali ili kufufua na kuimarisha mtandao wa reli nchini ambapo Serikali katika Mwaka wa Fedha 2019/20 imetenga kiasi cha **shilingi Trilioni 2.9** kwa ajili ya miradi ya maendeleo ya Shirika la Reli.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokutana na Serikali mnamo mwezi Oktoba, 2019 ilielezwa kwamba ujenzi wa Reli ya Kati kwa kiwango cha kisasa (*Standard Gauge*) unaendelea ambapo kipande cha Dar es Salaam hadi Morogoro (300Km) ulifika asilimia 66.63. Vilevile, ujenzi wa kipande cha Morogoro Makutupora (422Km) utekelezaji wake ulifika asilimia 18.58.

Mheshimiwa Spika, Kuhusu mradi wa ukarabati wa reli ya kutoka Tanga-Moshi-Arusha, katika Kikao cha tarehe 30 Oktoba, 2019 Kamati ilijulishwa kuwa kipande cha Tanga-Moshi (350Km) ukarabati umekamilika na huduma za usafirishaji wa mizigo ulizinduliwa mwezi Julai, 2019. Aidha, ukarabati wa kipande cha Moshi-Arusha (86Km) umefikia asilimia 40.

Aidha, Kwa upande wa reli ya Mtwara-Songea-Mbamba Bay, Kamati imejulishwa kuwa Shirika la Reli limeingia Mkataba na Mtaalam Mshauri Februari, 2019 kwa ajili ya kuunadi mradi kwa sekta binafsi kazi inayotarajia kukamilika Februari, 2020

2.2.4 Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia-TAZARA

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA) ilianzishwa kwa mujibu wa Sheria ya TAZARA Namba 23 ya Mwaka 1995 iliyorekebisha kwa Sheria ya TAZARA Namba 4 ya Mwaka 1995. Reli hii inamilikiwa na nchi mbili kwa uwiano sawa wa hisa (50:50). Majukumu ya TAZARA ni kusafirisha abiria na mizigo kwa njia ya reli kati ya Dar es Salaam-Tanzania na New Kapiri Mposhi- Zambia pamoja na kulinda na kuimarisha miundombinu ya reli yenye urefu wa Km 1,860.

Mheshimiwa Spika, katika vikao vya Kamati vilivyofanyika Januari, 2020; Kamati ilipokea taarifa ya Utendaji wa TAZARA. Hata hivyo, taarifa hiyo inaonesha bado utendaji wa TAZARA si wakuridhisha kutokana na changamoto mbalimbali zikiwemo kukosa mtaji wa uendeshaji, huduma duni kutokana na uchakavu na uhaba wa injini na mabehewa, migomo ya mara kwa mara ya wafanyakazi kutokana na kutolipwa mishahara kwa wakati, uchakavu wa njia katibaadhi ya maeneo hivyo kuwekewa vidhibiti mwendo, kuathirika kwa mizania ya mamlaka kutokana na madeni na hivyo kuifanya TAZARA ishindwe kukopesheka, hali ya kutoaminiana kati ya viongozi na wafanyakazi wan chi mbili zinazomiliki reli hii na uchakavu wa mfumo wa mawasiliano na ishara.

Mheshimiwa Spika, Kuhusu malipo ya mishahara ya wafanyakazi wa TAZARA, Serikali ya Tanzania imeendelea kulipa mishahara wafanyakazi wa TAZARA upande wa Tanzania ambapo hadi mwezi Desemba, 2019 jumla ya **Shilingi Bilioni 118.582** zilikuwa zimeshatolewa na Serikali ya Tanzania kwa jili ya kulipa mishahara. Aidha, kuhusu madeni ya wastaafu wa upande wa Tanzania hadi mwezi Juni, 2019 jumla ya **Shilingi Bilioni 14.7** zimelipwa.

2.2.5 **Kampuni ya Ndege ya Tanzania-ATCL**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa jitihada za dhati na makusudi za kufufua Kampuni hii ya Ndege ya Tanzania kwa kununua ndege mpya nane. Uwekezaji huu mkubwa wa Serikali umesababisha kupanuka kwa mtandao wa kutoa huduma ambapo hivi sasa ATCL inatoa huduma ya usafiri wa anga katika vituo 17, kati ya hivyo vituo 10 ni vya ndani ya nchi (Bukoba, Dodoma, Dar es Salaam, Iringa, Kigoma, Kilimanjaro, Tabora, Mbeya, Mwanza

na Zanzibar) na vituo 7 ni vya nje ya nchi (Bujumbura, Entebbe, Hahaya, Harare, Johannesburg, Lusaka na Mumbai). Vilevile, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuhakikisha ATCL inarudi katika mifumo ya mauzo na usambazaji wa tiketi pamoja na mifumo ya usuluhishi wa tiketi na mauzo kwenye umoja wa mashirika ya ndege duniani (IATA). Aidha, kufuzu kupata cheti cha usalama katika usafiri wa anga jambo linaloongeza iamani kwa wateja.

Mheshimiwa Spika, idadi ya abiria wanaosafiri kwa kutumia ndege za ATCL imeongezeka kutoka wastani wa abiria 4,000 kwa mwezi katika mwaka wa fedha 2015/16 hadi wastani wa abiria 45,000 kwa mwezi mwaka 2018/2019. Aidha, ongezeko la mapato ya ndani kutoka **Shilingi 23,749,927,000** mwaka 2016/2017 hadi kufikia **Shilingi 104,402,493,926.85** mwaka wa fedha 2018/2019.

Mheshimiwa Spika, Changamoto zinazoikabili ATCL ni pamoja na uchache wa wataalam hususan marubani na wahandisi, madeni yaliyolimbikizwa miaka ya nyuma yanayofikia **Shilingi bilioni 180** ambapo katika mwaka wa fedha 2019/20 ATCL ilitengewa **Shilingi bilioni 35.865**, na changamoto nyingine ni ukosefu wa taa za kuongozea ndege katika baadhi ya viwanja vya ndege jambo linalosababisha ndege kutua wakati wa mchana tu.

2.3 Sekta ya Ujenzi

2.3.1 Wakala wa Barabara Tanzania- TANROADS

Mheshimiwa Spika, Wakala barabara Tanzania una majukumu ya kupanga, kujenga, kukarabati na kutengeneza barabara kuu na barabara za mikoa za Tanzania Bara zenye urefu wa kilometa 36,258. Kati ya kilometa 36,258, kilometa 12,176 ni za barabara kuu na kilometa 24,082 ni za barabara za mikoa. Hadi kufikia Novemba, 2019 barabara za lami zimetengenezwa jumla ya kilometa 10,259.15, ambapo km 8,502.35 ni za Barabara Kuu na kilometa 1,756.8 ni za Barabara za Mikoa. Wakala pia una jukumu la kupima na kuchunguza vitu mbalimbali vinavyotumika katika ujenzi kupitia Maabara yake Kuu, kudhibiti uzito wa magari barabarani, kusimamia maeneo ya hifadhi za barabara na ujenzi wa viwanja vya ndege.

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa hali ya barabara kwa ujumla hadi mwezi Disemba, 2019 ilionesha kuwa jumla ya barabara zenye urefu wa km 11,043 sawa na asilimia 34 zilikuwa na hali nzuri, barabara zenye urefu wa km 17,592 sawa na asilimia 53 zilikuwa na hali ya wastani na barabara zenye urefu wa km 4,217 sawa na asilimia 13 zilikuwa na hali mbaya.

Aidha, kuhusu matengenezo ya barabara hadi kufikia Desemba, 2019, Kamati imejulishwa kuwa utekelezaji wa mpango wa matengenezo ya barabara ulifikia asilimia 95, na madaraja ni asilimia 123% ambapo kazi zilizofanyika ni kama matengenezo ya kawaida Kilometa 11,994.0, matengenezo maalum Kilometa 1,463.0, matengenezo ya sehemu korofi kilometa 1,115.3, na matengenezo makubwa na ya kawaida ya Madaraja 1, 005.

Hata hivyo, pamoja na mafanikio hayo Wakala wa Barabara unakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- a) Fedha za miradi ya Maendeleo kutotolewa kwa wakati. Hali hii ilisababisha baadhi ya miradi kutokamilika kwa wakati kutokana na baadhi ya Makandarasi kusimama kufanya kazi na wengine kutekeleza kazi kwa kasi ndogo;
- b) Uharibifu wa miundombinu unaofanywa na watumiaji wa barabara hususan uzidishaji wa uzito, uharibifu na wizi wa alama za barabarani
- c) Kuongezeka kwa gharama za miradi kutokana na kuongezeka kwa riba zitokanazo na ucheleweshaji wa malipo ya kazi za fedha za ndani, madai ya "idle time" kwa Makandarasi na Wahandisi Washauri;
- d) Ucheleweshaji wa utekelezaji wa miradi kutokana na Sheria mpya ya Kodi ya Ongezeko la thamani (Value Added Tax-VAT), Upatikanaji wa hati ya msamaha wa kodi unachukua hadi miezi sita baada ya kusainiwa kwa mkataba wa kazi. Hali hii siyo tu inachelewesha utekelezaji wa mikataba lakini pia inaweza kuleta migogoro ya mikataba yenye gharama kubwa za nyongeza. Mkakati;

e) Idadi ndogo ya wataalamu kulingana majukumu Wakala unahitaji jumla ya wafanyakazi wa nyongeza wa fani mbalimbali wapatao 1,089.

Mheshimiwa Spika, pamoja na changamoto hizo, pia Kamati imebaini changamoto nyingine kubwa ya ucheleweshwaji wa malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha maeneo ya ujenzi wa barabara kwani wananchi husimamishwa kuendeleza na hata kutumia maeneo hayo ilhali hakuna malipo yoyote waliopewa hivyo kurudisha nyuma maendeleo ya mwananchi.

Mheshimiwa spika, kuhusu udhibiti wa uzito wa magari, Kamati inaipongeza serikali kwa kuendelea kudhibiti uzito wa magari ambapo sasa Wakala una mizani ya kudumu (fixed weigh scales) hamsini na tano (55) na mizani kumi na saba (17) ya kuhamishika (portable weigh scales) pamoja na mizani kumi na mitatu (13) yenye mfumo wa kupima uzito wakati gari linatembea (*Weigh in motion*).

Mheshimiwa Spika, kuhusu msongamano wa magari barabarani, Kamati inaendelea kuipongeza Serikali kwa kuendelea kuboresha miundombinu ya barabara hasa kwa jiji la Dar es Salaam. Hata hivyo, Kamati inaona ni muhimu sana kwa serikali kuendelea kuangalia na kujenga barabara nyingi katika Mikoa mingine ambayo nayo imeanza kuwa na msongamano wa magari hususan Dodoma.

Mheshimiwa Spika, kuhusu matuta barabarani, licha ya Wakala wa Barabara (TANROADS) kuahidi kuendelea kurekebisha matuta makubwa, ili kuyaweka katika viwango vilivyoainishwa katika mwongozo wa Wizara kuhusu usanifu wa barabara wa mwaka 2011, bado kumeendelea kuwapo matuta makubwa hasa katika barabara kuu ambayo yamekuwa chanzo cha uharibifu wa barabara, kwani magari yenye mizigo hulazimika kwenda mwendo mdogo; hivyo uzito kuwa mkubwa na kusababisha barabara kutitia, mizigo kuhama na kuelemea upande mmoja; jambo ambalo wakati mwingine limekuwa chanzo cha ajali kwa magari ya mizigo. Pia, matuta husababisha myumbo wa matairi hivyo kuchochea ubovu na kuongeza uwezekano wa magari kuharibika.

Mheshimiwa Spika, kuhusu kupunguza msongamano katika jiji la Dar es Salaam, Kamati inaipongeza Serikali kwa juhudi mbalimbali zinazofanywa kuhakikisha jiji la Dar es Salaam linakuwa halina msongamano mkubwa wa magari. Juhudi zilizofanyika ni pamoja na ujenzi wa miundombinu ya mabasi yaendayo kasi (BRT), kujenga barabara za juu (*flyovers*) katika eneo la TAZARA, barabara za juu (*Interchange*) katika eneo la Ubungo, mradi wa ujenzi wa daraja jipya la Selander litakalopita baharini kuanzia katikati ya Hospitali ya Aga Khan mpaka Coco Beach, kusaini mkataba wa mradi wa ujenzi wa Daraja la Gerezani na barabara nyingine za kupunguza msongamano katika jiji la Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, jitihada hizi zitasaidia kwa kiasi kikubwa kupunguza msongamano katika jiji la Dar es Salaam. Ni lazima sasa kuweka mipango kabambe ya kuongeza barabara za michepuko katika majiji mengine kama vile Mwanza, Mbeya na Arusha, na sasa Makao Makuu Dodoma. Hii itasaidia kupunguza msongamano kwani unaathari nyingi za kiuchumi, kijamii na kimazingira.

2.3.2 Ujenzi wa Viwanja vya Ndege

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa viwanja vya ndege nchini umeendelea kutekelezwa chini ya Sekta ya Ujenzi na Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS). Miradi mbalimbali ya ujenzi wa viwanja vya ndege inaendelea katika mikoa mbalimbali, kama vile kigoma, Mpanda, Mtwara, Mwanza, Arusha, Sumbawanga, Shinyanga, Kilimanjaro, Msalato, Tabora na Songwe. Kazi kubwa zinazofanyika katika miradi hiyo zinajumuisha ujenzi barabara za ndege, upanuzi wa barabara za ndege, upanuzi na ukarabati wa maegesho ya ndege, ujenzi wa vituo vya uangalizi wa hali ya hewa, ujenzi wa barabara za kuingilia viwanja vya ndege, uboreshaji wa viwanja hivyo pamoja na ujenzi wa majengo ya abiria na mizigo.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, miradi hii inakabiliwa na changamoto kubwa ya ufinyu wa bajeti na kutokutolewa fedha kwa wakati. Mfano; kiwanja cha ndege cha Songwe, Mwanza, Arusha na Kilimanjaro vinakabiliwa na

changamoto ya ufinyu wa bajeti hali inayopelekea kuchelewa kukamilika kwa miradi hii. Kutokutolewa fedha za miradi hii kwa wakati kunaathiri utekelezaji wa majukumu ya Sekta ya Ujenzi kwani kumekuwa na ongezeko la gharama kutokana na riba, mabadiliko ya bei za vifaa vya ujenzi na mabadiliko viwango vya kubadilisha fedha.

Mheshimiwa Spika, kwa Kiwanja cha Ndege cha Dodoma na Songwe, Kamati imekuwa ikihimiza umuhimu wa kuwekwa kwa taa za kuongozea ndege ambazo zitasaidia ndege kutua nyakati za usiku na hata mchana wakati wa ukungu mkubwa. Hali kadhalika, kuwekwa kwa uzio kuzunguka mipaka yote ya Kiwanja ili kuongeza usalama wa kiwanja na kuepuka uvamizi na wananchi wa maeneo jirani kukatiza katika maeneo ya Kiwanja.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla, ujenzi wa viwanja vya ndege ni muhimu sana hasa ukuzingatia wakati huu ambapo tunajivunia kuwa na ndege zetu wenyewe. Hivyo ni vema changamoto ya kutokutolewa fedha za ujenzi wa viwanja vya ndege kwa wakati ikafanyiwa kazi ili kutoathiri utekelezaji wa miradi hii muhimu.

2.3.3 **Wakala wa Majengo Tanzania (TBA)**

Mheshimiwa Spika, majukumu ya Wakala wa Nyumba Tanzania ni pamoja na usimamizi na uendeshaji wa Miliki yote ya Serikali (Viwanja/maeneo ya Ardhi yaliyotengwa kwa matumizi ya Serikali, Majengo ya Ofisi za Taasisi mbalimbali za Serikali, Nyumba za Viongozi wa ngazi za juu Serikalini, Nyumba za kuwauzia Watumishi wa Umma, Nyumba za kupangisha, pamoja na uwekaji wa samani bora kwenye nyumba za Viongozi) na utoaji wa huduma za ushauri na ujenzi wa majengo ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Wakala huu unakabiliwa na changamoto ya malimbikizo makubwa ya madeni ya ujenzi, ushauri, pango la nyumba pamoja na mauzo ya nyumba ambayo Wakala unazidai Wizara, Idara pamoja na Taasis za Serikali ambayo ni zaidi ya **shilingi bilioni 20**. Changamoto zingine ni pamoja na mahitaji makubwa ya nyumba za watumishi wa umma ukilinganisha na kasi ndogo ya ujenzi, riba kubwa kwenye taasis za fedha, kasi ya mabadiliko ya teknolojia katika vifaa, mbinu na ubunifu kwenye sekta ya

ujenzi inaruhusu Wakala fedha nyingi za kuwapatia mafunzo wataalam wake ili waendane na mabadiliko hayo na vifaa vya ujenzi vyenye gharama kubwa katika soko kusababisha kuongeza gharama za ujenzi.

2.4 Sekta ya Mawasiliano

2.4.1 Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya kuanzishwa kwa Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania-TCRA ni kusimamia Makampuni ya Mawasiliano nchini yakiwemo Makampuni yanayotoa huduma za Simu, Utangazaji, Intaneti, Posta na Usafirishaji wa Vifurushi. Ili kurahisisha utekelezaji na uratibu wa masuala ya mawasiliano, Serikali kupitia TCRA imeweka mfumo wa kusimamia mawasiliano ya simu (*Tele-Traffic Management System – TTMS*), ambao umechangia kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa Sheria na Kanuni zilizopo katika udhibiti wa mawasiliano. Kuanzia Mfumo huu ulipoanza kufanya kazi mpaka sasa, Serikali imeweza kupata chanzo kipya cha mapato yanayotokana na mawasiliano ya simu za kimataifa zinazolingia nchini.

Mheshimiwa Spika, Mfumo huu umewezesha kubaini takwimu mbalimbali za mawasiliano yanayopita katika mitandao ya mawasiliano kama vile:-

- a) Kupata takwimu za mawasiliano ya simu yanayofanyika ndani na nje ya nchi (*local and international traffic*);
- b) Kuhakiki mapato yote ya watoa huduma za Mawasiliano nchini;
- c) Kupata takwimu zinazohusiana na matumizi ya huduma za wamasiliano (simu za sauti, matumizi ya data, na jumbe fupi).
- d) Kugundua mawasiliano ya simu za ulaghai (*fraudulent traffic*);
- e) Kutambua takwimu za ada za miamala ya fedha mtandaoni (*mobile money transaction*);
- f) Kusimamia kwa ufanisi ubora wa huduma za mawasiliano (*Quality of Service*) na hivyo kuboresha viwango vya huduma hizo;

- g) Kutambua taarifa za laini ya simu (*SIM Card profile*) na namba tambulishi za kifaa cha mawasiliano;
- h) Kubaini na kufungia simu zenye namba tambulishi zilizopakiliwa (*Duplicate IMEIs*); na
- i) Kuwasilisha kwa Serikali mapato yanayotokana na mawasiliano ya simu za kimataifa zinazolingia na kuishia hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, Kwa ujumla Mfumo huu umeongeza ufanisi katika usimamizi wa Sheria ikiwa ni pamoja Na kwenda sambamba na mabadiliko ya kasi yanayotokea katika Sekta ya Mawasilinao duniani.

Mheshimiwa Spika, Kamati imekuwa ikiishauri mara kwa mara kuwa Serikali kupitia Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania idhibiti mawasiliano ya ulaghai na hatimae kupunguza vitendo viovu kwenye mitandao.

Mheshimiwa Spika, katika kuutekeleza ushauri huu, zoezi la usajili wa laini za simu kwa kutumia alama za vidole lilizinduliwa rasmi nchi nzima kuanzia tarehe 1 Mei 2019 ambapo wamiliki wote wa laini za simu ambao hawajajisajili kwa njia ya biometria walitangaziwa kujisali upya kwenye maduka ya watoa huduma wao. Ili mmiliki wa simu aweze kusajiliwa imelazimu kuwa na kitambulisho cha Taifa au namba za kitambulisho cha Taifa (NIN) zilizotolewa na NIDA.

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa usajili wa laini za simu umeongezeka kutoka laini 22,515,203 mwaka 2011 hadi kufikia laini 45,312,588 tarehe 26 Januari, 2020. Idadi ya laini zilizosajiliwa kwa alama za vidole ni **30,030,178** sawa na asilimia **66.3** ya laini zote hivyo idadi ya laini ambazo bado hazisajiliwa ni 15,282,410.

Mheshimiwa Spika, zoezi hili la usajili wa namba za simu ni endelevu kwani mahitaji ya kuwa na laini ya simu kwa ajili ya mawasiliano yataendelea kuwepo siku hadi siku. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa zoezi hili limekuwa na changamoto kwani wananchi wengi hawakufikia hatua ya usajili kutokana na kuchelewa kupata namba za NIDA au vitambulisho vya Taifa hivyo wengi

wao wamesajili laini kwa kuazima vitambulisho jambo ambalo si sahihi kwani bado Serikali haitaweza kupata taarifa halisi za watumiaji wa simu.

2.4.2 **Mradi wa Postikodi na Simbo za Posta**

Mheshimiwa spika, mradi wa anuani za makazi ni muhimu kwani ni mradi ambao utarahisisha shughuli zote za kijamii, kiuchumi na kisiasa kuweza kufanyika kwa urahisi na kuokoa muda. Miongoni mwa huduma zitakazorahisishwa na kuwapo kwa mfumo huu ni pamoja na; huduma za umeme, gesi, maji, mabenki, ulinzi na usalama, huduma za dharura kama zima moto ,magari ya wagonjwa, pamoja na wasambazaji wa vifurushi.

Mheshimiwa spika, Kamati hairidhishwi na kasi ya utekelezaji wa mradi huu ukilinganisha na umuhimu wake kwa Taifa. Vile vile fedha zinazotengwa kwa ajili ya kutekeleza mradi huu zimekuwa hazitolewi kwa wakati.

2.4.3 **Shirika la Posta Tanzania –TPC**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wa Kamati ulioiomba Serikali kupitia Wizara ya Fedha na Mipango kuona namna ya kufuta deni la **Shilingi Bilioni 26** ambalo Shirika la Posta lilikuwa likidaiwa na Mamlaka ya ya Mapato Tanzania-TRA.

Kamati imefarijika kupewa taarifa kuwa Serikali kupitia Sheria ya Msamaha (*Amnesty*) imekubali kufuta deni la Shirika la **Shilingi Bilioni 12** lililokuwa limetokana na tozo, riba, na adhabu. Hata hivyo Kamati bado inaona umuhimu wa kufuta deni lililosalia la takribani **Shilingi bilioni 15** ili kupunguza mzigo wa madeni kwa Shirika.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, Shirika hili linakabiliwa na changamoto ya mzigo wa kulipa pensheni wafanyakazi wa iliyokuwa Posta ya Jumuiya ya Afrika Mashariki wastani wa **Shilingi Milioni 74** kila mwezi fedha ambazo zingeweza kuelekezwa kwenye uendeshaji wa Shirika.

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine inayolikabili Shirika la Posta ni Shirika kuendelea kuwepo kwenye orodha ya mashirika yaliyotakiwa kurekebisha na Serikali mwaka 1997. Hatua hii inalifanya Shirika kutoelewa hatima yake na hivyo kuathiri utendaji wake.

2.4.4 **Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF)**

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (*Universal Communication Service Access Fund- UCSAF*) ulianzishwa na Serikali kwa Sheria Na. 11 ya Mwaka 2006 ukiwa na lengo la kupeleka huduma ya mawasiliano maeneo yasiyokuwa na mvuto wa kibiashara. Mfuko huu unafanyakazi kwa kushirikiana na sekta binafsi hususan Makampuni ya simu kama vile TIGO, VODACOM, HALOTEL.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini masuala ambayo Serikali ikiyazingatia yataboresha utendaji wa Mfuko na Serikali kwa ujumla katika juhudi zake za kusambaza mawasiliano. Mambo hayo ya msingi ni: -

a) Ushiriki wa Serikali katika kuwezesha mawasiliano

Pamoja na Serikali kutoa ruzuku za ujenzi wa minara ili kuhakikisha mawasiliano yanawafikia watu wote, hakuna alama yoyote iliyowekwa katika minara kutambulisha wananchi na jamii mchango wa Serikali. Hili linafanya mchango wa Serikali katika kuwezesha mawasiliano kutojulikana kabisa na badala yake Makampuni husika ndio yanayoonekana na kufahamika kutoa huduma hiyo muhimu.

b) Umiliki wa Maeneo yaliyojengwa Minara

Taratibu za upatikanaji wa ardhi kwa ajili ya ujenzi wa minara kutokuwa wazi jambo linalosababisha Serikali za Vijiji husika kutokunufaika kwa namna yoyote na malipo ya pango la eneo lililojengwa mnara. Kamati imebaini kuwa watu binafsi ambao si wakazi wa vijiji husika ndio walionunua maeneo hayo na kupangisha Makampuni ya simu.

c) Kutokuwepo Mawasiliano wakati Wote

Hii ni kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo; minara kuwepo mbali na watoa huduma, minara kujengwa katika vilima ambapo hakuna miundombinu ya barabara za magari kufikisha huduma jambo linalosababisha ucheleweshwaji wa huduma ya matengenezo au mafuta ya *generator* na kusababisha kukosa mawasiliano na uelekeo wa mnara na uwepo wa milima inayozuia za mawasiliano kufika katika vijiji vilivyokusudiwa.

d) Utunzaji wa Mzingira

Maeneo yaliyojengwa minara inayomilikiwa na Kampuni ya Tigo (MIC-), Vodacom na Halotel hakuna huduma za msingi kama vile chumba cha kulala na choo cha mlinzi. Jambo hili si sahihi na huchangia uchafuzi wa mazingira kwani walinzi hujisaidia vichakani na ikiwa mnara upo jirani na makazi ya watu, hulazimika kuomba huduma katika makazi ya wananchi.

Aidha, kutokuwepo kwa nyumba ya mlinzi kumekuwa ni changamoto kubwa kwani maeneo mengine yapo katika hifadhi au mbuga za wanyama na hivyo kuhatarisha maisha ya walinzi wa minara.

e) Ujenzi wa Minara katika eneo moja

Ni ukweli usiopingika kuwa wananchi wanahitaji huduma za mawasiliano toka kwa watoa huduma mbalimbali kulingana na uchaguzi wa huduma bora. Hata hivyo, kwa matumizi bora ya ardhi, Kamati inaona si sahihi kwa kila Kampuni kujenga mnara wake kwani baada ya muda nchi yetu itakuwa imetapakaa minara ukiachilia mbali miundombinu mingine muhimu.

f) Uhitaji wa Huduma za "*Internet*"

Katika maeneo yote ya minara, kumbainika uhitaji mkubwa wa huduma ya *internet*. Hii ni kutokana na minara mingi iliyojengwa kupitia mradi wa Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote kuwa ya kiwango cha 2G ambayo hutoa huduma ya sauti na ujumbe pekee.

g) Minara Maeneo ya Mipakani

Kumekupo na changamoto ya wananchi wanaishi maeneo ya mipakani kukosa huduma ya mawasiliano au wakati mwingine kupata huduma ya mawasiliano toka nchi jirani jambo ambalo si sawa na ni hatari kwa usalama wanchi.

2.4.5 **Shirika la Mawasiliano Tanzania – TTCL**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wake iliutoa kuhusu Serikali kuangalia upya utaratibu ambao umeruhusu baadhi ya Makampuni ya Simu kumiliki mikongo yao sambamba na mkongo wa Taifa. Kamati imejulishwa kuwa Serikali imeufanyia kazi ushauri huu na kuwasimamisha watoa huduma hao.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa juhudi mbalimbali inazofanya kuhakikisha Shirika la Mawasiliano Tanzania linazidi kuimarika na kuweza kumudu ushindani wa kibiashara. Juhudi hizo ni pamoja na: -

- a) Serikali kuridhia kubadilisha deni lililokuwa inaidai TTCL kiasi cha **Shilingi bilioni 76.6** kuwa mtaji wa Shirika;
- b) Serikali kuchukuwa deni la ada ya udhibiti ambalo TTCL ilikuwa ikidaiwa na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania- TCRA kiasi cha cha **shilingi bilioni 25**;
- c) Ununuzi wa hisa **asilimia 35** zilizokuwa zinamilikiwa na Kampuni ya *Bhart Airtel*;
- d) Shirika la TTCL kuruhusiwa kutumia rasilimali zake kama dhamana ya mkopo ambapo Shirika limechukuwa dhamana ya mkopo benki ya **Shilingi bilioni 66** na kuwekeza katika teknolojia ya 4G LTE ya simu za mkononi;
- e) TTCL kupewa kipaumbele wakati wa kugawa masafa; na
- f) TTCL kupewa majukumu ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo ya sekta ya mawasiliano kama vile Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano na

kupeleka mawasiliano vijijini kutoka Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote(UCSAF).

Mheshimiwa Spika, pamoja na juhudi za Serikali bado Shirika la Mawasiliano Tanzania limeendelea kukabiliwa na mbalimbali ikiwemo: -

- a) Madeni ya zamani ambayo yanatokana na kutumia huduma mbalimbali ambayo mengi yao Shirika linaidai Serikali na Taasis zake ambapo hadi mwezi June, 2019 kiasi cha **Shilingi bilioni 23** zilikuwa zinadaiwa;
- b) Kutokukamilika kwa Kanuni ambazo zitatoa maelekezo ya namna ya Shirika kuendesha na kusimamia miundombinu ya kimkakati ya mawasiliano;
- c) Shirika kuwa na mtaji mdogo kwa ajili ya uwekezaji na kushindwa kukabiliana na mabadiliko ya teknolojia yanayokwenda sanjari na kasi ya uwekezaji;
- d) Sheria ya manunuzi kwa mashirika ya umma ambayo inaleta urasimu unaokinzana na ushindani wa kibiashara; na
- e) Uharibifu nanukataji wa miundombinu ya Mkongo unaotokana na shughuli za binadamu, hujuma, na shughuli za maendeleo kama ujenzi na upanuzi wa barabara.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Bajeti

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha miaka mitatu ya Fedha, yaani Mwaka 2016/2017 hadi 2019/2020, Serikali imeonesha kuzingatia ushauri wa Kamati kwa kuongeza fedha kwa ajili ya kuendeleza na kuimarisha Miundombinu nchini. Mwaka wa fedha 2016/2017 ilitenga **shilingi trilioni 4.3**, mwaka 2017/2018 **shilingi trilioni 4.5**, mwaka 2018/2019 **shilingi trilioni 4.2** na mwaka 2019/2020 **shilingi trilioni 4.9**.

Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kutoa kipaumbele na kuongeza fedha kwa ajili ya ujenzi, ukarabati na uendelezaji wa Miundombinu nchini. Hata hivyo, pamoja na shabaha nzuri ya Serikali katika masuala ya miundombinu, Kamati inasisitiza fedha kutolewa kwa wakati ili kuharakisha utekelezaji wa miradi ya maendeleo na kuepuka limbikizo la madeni.

3.2 Sekta ya Uchukuzi

3.2.1 Mamlaka ya Bandari Tanzania

Kwa Kuwa, Mamlaka ya Bandari Tanzania ndiyo Mamlaka iliyokasimiwa jukumu la kusimamia bandari nchini;

Na kwa Kuwa, Mamlaka hii inayo miradi mingi ya ujenzi na ukarabati wa bandari ambapo kwa sasa Mamlaka ya Bandari ipo katika hatua ya kuboresha kwa kufanya ukarabati wa bandari kama vile bandari ya Dar es Salaam na Mtwara;

Kwa hiyo basi, Kamati inaendelea kuisitiza ushauri inaishauri yafuatayo; -

- a) Kubakisha angalau **asilimia 40** ya makusanyo ya Mamlaka ya Bandari Tanzania ili Mamlaka hii iweze kuendeleza baadhi ya miradi katika bandari zake, kama vile, miradi ya ujenzi wa bandari ya Kalema, Kigoma

na Mtwara, ambayo inagharimu takribani **shilingi bilioni 20** wakati mapato ya bandari kwa mwaka ni takribani **shilingi bilioni 270**;

- b) Kuharakisha mchakato wa ununuzi wa *flow meter* mpya kwa ajili ya upimaji wa mafuta yanayoingia Bandari ya Dar es Salaam. Kutokuwepo kwa mtambo wa kupima kiasi cha mafuta (*flow meter*) kunasababisha kutokujua kwa uhakika kiwango cha mafuta kinachoingia bandari ya Dar es Salaam;
- c) Kufanyike juhudi za makusudi ili kuweza kuhamisha Gati la Mafuta lililopo kurasini (KOJ) na kujenga Gati Namba 13 na 14;
- d) Serikali kufanya ukarabati wa bandari zingine muhimu kama vile bandari ya Tanga, Mtwara, Mwanza, Kigoma na bandari ya ziwa Nyasa. Vilevile, bandari zilizo katika vipaumbele vya Serikali kama vile Bandari ya Mbegani- Bagamoyo na Bandari ya Mwambani- Tanga kuanza kutekelezwa;
- e) Wadau wote wa bandari waunganishwe kwenye mfumo wa kielektroniki unaotumiwa na bandari ili kuweza kuharakisha uondoshwaji wa mizigo bandarini kwani wakati mwingine mizigo inachelewa kutokana na wadau wengine kama Mkemia mkuu, Shirika la Viwango Tanzania-(TBS), Wizara ya Nishati na Wizara ya Madini na wengine wengi kutokuwemo kwenye mfumo huo;
- f) Mchakato wa kuwa na eneo Kurasini-Shimo la Udongo ambalo litatumika kuegesha magari yanayoingiza na kutoa mizigo bandarini sasa ufanyike kwa haraka ili eneo hilo lipatikane kwani mojawapo ya kero za wafanyabishara wanaotumia Bandari ya Dar es Salaam ni kutokuwa na maegesho jambo ambalo husababisha usumbufu na gharama zisizotabirika;
- g) Serikali kuharakisha ujenzi wa bandari za nchi kavu ili kupunguza gharama kwa wateja kusafiri mpaka Dar es salaam kwa ajili ya kutoa mizigo. Ni muda sasa tangu Serikali imeanza mipango ya kujenga bandari kavu katika maeneo ya Kwala -Pwani, Ihumwa - Dodoma, Katosho-Kigoma na Misungwi -Mwanza;

- h) Serikali kuharakisha majadiliano na wabia ili ujenzi wa Bandari ya Bagamoyo uweze kuanza kwani kukamilika kwa bandari hii kutatoa fursa nyingi za kiuchumi katika ukanda huo. Vile vile, Serikali kulipa fidia kwa wananchi waliobakia ndani ya eneo linalotarajiwa kujengwa bandari hii ili kuepuka migogoro isiyo ya lazima wakati mradi huu utakapoanza
- i) Watumishi wa bandari nchini wapewe nafasi ya kwenda kujifunza katika Bandari nyingine zinazofanya vizuri ili kuweza kufahamu wenzao wanachokifanya; na hatimaye kuweza kubaini mbinu za ushindani katika biashara;
- j) Uhifadhi wa mizigo inayoshikiliwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania-TRA katika bandari kavu mathalani Ubungu; Iwapo utapita muda wa kisheria wa kuhifadhi mizigo hiyo, taratibu za kutaifisha zitumike kuiwezesha Serikali kutumia katika maendeleo ya nchi kama ujenzi wa shule na vituo vya afya kwani kumekuwapo na mlundikano wa mizigo inayoshikiliwa kwa muda mrefu kutokana na kutozingatiwa kwa taratibu za forodha jambo linalosababisha kuharibika, hatari ya sumu kwa mizigo ambayo ni kemikali, pamoja na ufinyu wa nafasi;
- k) Bandari Bubu zirasimishwe haraka ili zifanye kazi kulingana na kanuni na taratibu za kisheria na kuongeza wigo wa ukusanyaji kodi na udhibiti wa biashara haramu.

3.2.2 Ujenzi wa reli nchini

Kwa Kuwa, Serikali imeonesha nia ya dhati ya kujenga upya Reli ya Kati katika kiwango cha kisasa (*standard gauge*); ambapo mradi umeanza mwezi April, 2017 na unatekelezwa kwa awamu tano;

Na kwa Kuwa, katika uhalisia Tawi la kutoka Tabora- Kigoma-Uvinza-Msongati na Kaliua-Mpanda-Kalema ndilo lenye mizigo mingi inayotoka na kwenda nchi za jirani kama vile DR Congo, Burundi na Rwanda;

Kwa hiyo basi, Kamati inaendelea kusisitiza ushauri wake kuwa; -

- a) Ujenzi wa reli hii uzingatie kwanza maeneo yenye faida za kichumi na kipaumbele cha kwanza kiwekwe katika tawi lenye mzigo mkubwa ambalo ni tawi la Tabora – kigoma -Uvinza- Msongati; Kaliua – Mpanda –Kalema;
- b) Serikali izingatie kuwashirikisha wataalam wa ndani (wazawa) katika ujenzi wa reli ya kati ili kuwa na mradi endelevu pale wataalam wa nje watakapoondoka; na
- c) Serikali iangalie uwezekano wa kupata mkopo wa gharama nafuu ambao utatumika kununua vichwa na mabehewa ya treni ili Shirika la Reli Tanzania- TRC liweze kuondokana na changamoto ya upungufu wa vichwa vya treni arobaini na tano (45) pamoja na mabehewa ili TRC iweze kufanya kazi zake kwa ufanisi na kuanza kupata faida;
- d) Ili kuepusha uvamizi wa maeneo ya reli, ni vema sasa Shirika la Reli Tanzania kuweka alama zinazoonesha mwisho wa eneo la reli ili kuondoa usumbufu kwa wananchi; na
- e) Shirika la reli kuanza kujiendesha kisasa kwa kufunga vyombo vya kielektroniki ili kuweza kutunza kumbukumbu zote za kiutendaji, ufatiliaji wa mizigo kwa wateja, uthibiti wa mafuta, udhibiti wa mwendo na usalama. Hii itaifanya Shirika hili kuweza kujiendesha kisasa na kupunguza gharama za uendeshaji;

3.2.3 Utendaji wa Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)

Kwa Kuwa, TAZARA inamilikiwa na nchi mbili (Tanzania na Zambia) kwa asilimia 50:50;

Na kwa Kuwa, kwa muda sasa utendaji wa TAZARA umekuwa si wakuridhisha;

Kwa hiyo basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali iweke mkakati wa dhati kuinusuru TAZARA ili iweze kujiendesha. Moja ya mkakati uwe ni kufanya mazungumzo na Serikali ya Zambia na kufikia muafaka wa namna bora ya uendeshaji wa reli hii, ikiwa ni pamoja na, kufanya mapitio ya kurekebisha Sheria iliyoianzisha TAZARA, Namba 23 ya Mwaka 1975;
- b) Serikali ilipe madeni ya wafanyakazi; pamoja na, kuendelea kusaidia kulipa wafanyakazi wa TAZARA mishahara mpaka hapo itakapowekeza mtaji wa kutosha; na
- c) Serikali kujenga kipande cha reli chenye urefu wa kilometa 18 kwenda kwenye mgodi wa Magamba ili kuweza kurahisisha usafishaji wa makaa ya mawe kwani mzigo unaotoka ni mkubwa hivyo unaweza kupatia TAZARA mapato ya kutosha kujiendesha.

3.2.4 Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania-TAA

Kwa Kuwa, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege ndio iliyokasimiwa jukumu la kusimamia na kuendesha viwanja vya ndege nchini;

Na kwa kuwa, Kamati imebaini changamoto mbalimbali zinazokabili viwanja vya ndege nchini ikiwemo migogoro ya mipaka;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inaishauri yafuatayo; -

- a) Kuhakikisha inapata hati za Viwanja vya Ndege kwani Kamati imejulishwa kuwa viwanja vya ndege kumi na moja (11) vimeshapatiwa hati miliki kati ya viwanja hamsini na nane (59) vinavyomilikiwa na Mamlaka ya Viwanja vya Ndege. Vile vile, kuhakikisha viwanja vingine vilivyobakia vinapimwa na kupatiwa hati miliki pamoja na uzio ili kujiepusha na uvamizi wa maeneo jambo ambalo huleta migogoro na wananchi na kusababisha Serikali kuingia gharama kubwa kwa ajili ya fidia; na
- b) Kuongeza udhibiti na ulinzi katika Viwanja vya Ndege vilivyopo Mikoani hasa vilivyopo mpakani kama vile Mtwara, Kigoma na Kagera ili kuepuka viwanja hivi kupitishwa biashara haramu;

3.2.5 **Kampuni ya Ndege ya Tanzania-ATCL**

Kwa Kuwa, Serikali imechukuwa hatua ya kufufua Shirika la ndege la Tanzania kwa kuwekeza kununua ndege mpya;

Na kwa Kuwa, ndege hizo zitakuwa kichocheo cha Uchumi wa Tanzania katika kuwawezesha kupata usafiri wa ndani na nje ya nchi, hivyo kutimiza malengo na kukuza Pato la Taifa;

Kwa hiyo Basi, Kamati inaishauri yafuatayo:-

- a) Kuwa na mikakati mikubwa ya kitaifa ya kuhakikisha kuwa ATCL inakuwa na uwezo wa kushindana na kutengeneza faida;
- b) ATCL iangaliwe kama Kampuni ya kibiashara na sio yakutoa huduma;
- c) ATCL ijitangaze kwenye vyombo vya Kimataifa ambavyo huonyesha safari za ndege dunia nzima. Aidha, Kampuni hii sasa ijipange kuingia katika soko kwa kujitangaza katika vyombo vya habari, majarida na vipeperushi mbalimbali;
- d) Shirika liendeele kufanya utaratibu wa kuongeza safari za ndani na za kikanda ili kuimarisha mtandao wa safari zake;
- e) ATCL ichukue hatua madhubuti ili kuimarisha utalii wa ndani ya nchi;
- f) Ni vema Shirika likajipanga kumudu ushindani wa kibiashara katika safari za Kimataifa;
- g) Kuwa na mkakati wa kuongeza marubani pamoja na maslahi yao ili kuwa katika nafasi nzuri kibiashara;
- h) Shirika lisimamie ipasavyo nidhamu ya watumishi wake kwani yamekuwapo malalamiko kutoka kwa wateja kuhusu vitendo vya ukosefu wa nidhamu kwa baadhi ya watumishi. Vilevile, watumishi waajiriwe kwa kuzingatia vigezo vya sifa na uwezo.

3.2.6 **Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL)**

Kwa Kuwa, Serikali imeonesha dhamira ya dhati ya kuikwamua Kampuni ya Huduma za Meli kwa kulipa malimbikizo ya miezi ishirini na nane (28) ya mishahara ya wafanyakazi pamoja na kuanza ukarabati na matengezo ya meli katika maziwa makuu;

Na Kwa Kuwa, uwekezaji huu ni mkubwa ambao unahitaji mikakati na mipango kabambe kuhakikisha MSCL inainuka na kuweza kujiendesha pasizo ruzuku ya Serikali na hata kutoa gawio kwa Serikali;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali kujipanga kutengeneza Meli zote kumi na nne (14) zilizopo katika Maziwa Makuu ili kuiwezesha Kampuni ya Meli Tanzania kumudu kujiendesha kibiashara; Aidha, kipaumbele kiwekwe kwa Ziwa Tanganyika ambako kuna uhitaji mkubwa ya usafiri katika Ziwa Tanganyika, Serikali sasa iharakishe ujenzi wa meli mpya na kufanya ukarabati wa meli ya MV Liemba;
- b) Kampuni ya Huduma za Meli kupanga mipango ya kujiendesha kisasa kwa kuweka teknolojia ya kufatilia matumizi ya mafuta kwenye meli (*Flow Scanner*) na kuweka mfumo wa kuweza kufatilia mahali meli ilipo kila wakati (*trucking system*) kwani hii itasaidia kuziba mianya ya upotevu wa fedha za Kampuni; na
- c) Kampuni ya Meli Tanzania kufanya kazi kwa ukaribu na Mamlaka ya Bandari Tanzania pamoja na Shirika la Reli kwani kufanya hivyo kutawezesha kuongeza hamasa kwa wafanyabiashara kuweza kusafirisha mizigo toka Dar es salaam mpaka Uganda na hatimaye kupunguza gharama kwa wafanyabiashara na kuongeza pato la Taifa na hata kufikia kuweza kutoa gawio la faida kwa Serikali;

3.3 Sekta ya Ujenzi

3.3.1 Wakala wa Barabara Tanzania-TANROADS

Kwa Kuwa, Wakala wa Barabara nchini- TANROADS ndio umekabidhiwa jukumu la ujenzi na ukarabati wa barabara kuu nchini;

Na kwa Kuwa, pamoja na jitihada za Serikali kujenga barabara; bado kumeendelea kuwepo na changamoto mbalimbali kama vile barabara kuharibika, matuta yasiyo na viwango, uzito uliozidi wa mizigo unaoharibu barabara na wizi wa alama za barabarani;

Kwa hiyo Basi, Kamati inazidi kusisitiza ushauri ufuatayo; -

- a) Serikali ifanye mapitio mapya kwa ajili ya kuongeza fedha za dharura kwa ajili ya barabara hasa ukizingatia mvua kubwa zinazoendelea kunyesha nchini ambazo zimesababisha uharibifu mkubwa sana. Mfano; gharama za kazi za dharura zimekadiriwa kuwa jumla ya **shilingi bilioni 15** ambazo ni zaidi ya bajeti ya dharura iliyopangwa kwa mwaka 2019/20 ya **shilingi bilioni 8.297**;
- b) Serikali iangalie upya taratibu za manunuzi pamoja na upatikanaji wa hati ya msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani (VAT) kwani taratibu hizi zimekuwa ni moja ya sababu za ucheleweshaji wa miradi;
- c) Kukarabati baadhi ya barabara za Mikoa zilizo katika hali isiyoridhisha na kutopitika hasa wakati wa mvua na kuathiri shughuli za kiuchumi na kijamii;
- d) Kuhakikisha inaunganisha Miji yote Mikuu na Mikoa iliyosalia kama vile Mikoa ya Katavi- Kigoma, Katavi-Tabora, Kigoma-Kagera na Njombe-Makete-Mbeya kwa barabara za lami ili kufungua fursa za maendeleo katika maeneo hayo;

- e) Kuendelea na ujenzi wa barabara za lami hasa maeneo yanaochochea Uchumi wa Taifa letu kama vile maeneo yenye vivutio vya utalii, kilimo, viwanda na madini;
- f) Wizara ya Ujenzi isimamie Sheria za barabara kwa kutoa elimu kwa wananchi kwa kutumia vyombo vya habari kama runinga, magazeti na redio. Pia kufanya mikutano na kuweka alama zitakazoonesha mwisho wa eneo la barabara;
- g) Matuta madogo madogo ya barabarani maarufu kwa jina la rasta na matuta makubwa yasiyo na kiwango yaondolewe kwa kuwa yanasababisha ajali na uharibifu wa magari. Aidha matuta yabaki sehemu zenye umuhimu tu na yawe na kiwango maalumu;
- h) Kutungwa kwa Sheria ya kudhibiti uuzaji wa vyuma chakavu ili kunusuru miundombinu yetu iliyogharimu fedha nyingi na kwa usalama wa watumiaji wa barabara zetu; na
- i) Kuendelea kununua mizani ya kisasa ambazo zinauwezo wa kupima uzito wa magari huku yakiwa kwenye mwendo (*Weight in Motion*) na kuzifunga katika maeneo yenye msongamano mkubwa wa kupima magari;
- j) Halmashauri zishirikiane na TANROADS na TARURA kutenga maeneo ya kuegesha magari (*parking*) ili kuzuia magari yanayoegeshwa muda mrefu kandokando mwa barabara na kusababisha uharibifu;
- k) Barabara zinazounganisha Mikoa hususan barabara ya Lindi-Morogoro ijengwe ili kurahisisha usafiri na kupunguza umbali kwa wananchi wanaotoka Mikoa ya Lindi, Mtwara; Pia barabara ya Arusha-Ngorongoro-Serengeti na barabara ya Simiyu-Arusha, barabara ya Kibondo-Kasulu-Boarder na barabara ya Kazilambwa-Ilunde;

- l) Fidia itolewe kwa wananchi ambao wamepisha ujenzi miundombinu mbalimbali nchini hususan barabara;
- m) Ujenzi wa barabara uzingatie pia ahadi mbalimbali zilizotolewa na viongozi; na
- n) Katika mikataba ya ujenzi wa barabara kuwe na kipengele cha wakandarasi kupanda miti pembeni mwa barabara ili kuboresha mazingira ya barabara na kupendzesha miji;

3.3.2 Ujenzi wa Viwanja vya Ndege

Kwa kuwa, Wakala wa Barabara Tanzania-TANROADS umepewa jukumu la ujenzi wa Viwanja vya Ndege nchini;

Na kwa kuwa, bado kuna changamoto kubwa ya ujenzi na uboreshaji wa viwanja vya ndege;

Kwa hiyo basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali kuhakikisha inatoa kwa wakati fedha yaliyoidhinishwa kuendeleza viwanja vya ndege nchini hususan Kiwanja cha ndege cha Mwanza, Songwe na Mtwara;
- b) Katika ujenzi na ukarabati wa Viwanja vya Ndege, Serikali ijikite zaidi katika kujenga na kuendeleza viwanja vya ndege vya kimkakati ambavyo vitasaidia kukuza pato la taifa kwani Kamati imebainika kuwa kati ya Viwanja vya ndege 59, Viwanja vitano tu (5) tu sawa na 8% ndivyo vinavyochangia mapato ya Serikali;
- c) Kuboresha mifumo ya jengo la pili la abiria Katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere Dar es Salaam, ili kuwa na muonekano mzuri na kuleta taswira nzuri ya nchi; na
- d) Kuharakisha ulipaji wa fidia kwa wananchi waliopisha ujenzi wa viwanja ndege.

3.3.3 **Wakala wa Majengo Tanzania**

Kwa Kuwa, kumekuwepo na changamoto ya mahitaji makubwa ya nyumba kwa ajili ya watumishi wa umma na ujenzi wa majengo ya Serikali;

Na kwa Kuwa, kumekuwepo pia na ushindani mkubwa katika nyanja za ujenzi nchini;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inalishauri Bunge kuwa;

- a) Serikali kuimarisha uwezo wa Wakala wa Majengo Tanzania-TBA ili iweze kuzalisha fedha na kuchangia Pato la Serikali. Ni vyema Wakala huu pamoja na kujenga nyumba za gharama nafuu, kuhakikisha nyumba hizo zinakuwa katika hali ya ubora na viwango vinavyostaili;
- b) Wakala wa Majengo nchini kufanya ukarabati wa nyumba zake zilizo maeneo mbalimbali ya nchi kwani nyingi ziko katika hali isiyoridhisha hasa kwenye mifumo ya umeme na maji machafu na hivyo kuhatarisha maisha ya wapangaji;
- c) Serikali itenge fedha kwa ajili ya kufanya ukarabati kwenye majengo ya Ikulu ndogo zilizopo kwenye Wilaya mbalimbali nchini kote;
- d) Serikali kuajiri wafanyakazi wa kutosha ili kuongeza usimamizi wa miradi mingi na mikubwa inayosimamiwa na Wakala huu; na
- e) Serikali na taasisi zake kuhakikisha zinalipa madeni yote yanayodaiwa na Wakala wa Majengo kwani madeni hayo yamekuwa moja ya kikwazo kinachozorotesha maendeleo ya Wakala hivyo

3.3.4 **Chuo cha Ujenzi Morogoro na Chuo cha Mafunzo ya Teknolojia Stahiki ya Nguvu Kazi Mbeya**

Kwa Kuwa, vyuo hivi vimekuwa vikitoa mafunzo ya teknolojia stahiki ya nguvukazi katika ukarabati na matengenezo ya barabara kwa wasimamizi, wakaguzi wa barabara, wahandisi na mafundi;

Na Kwa Kuwa, vyuo hivi vimekuwepo kwa muda mrefu, lakini bado havijasajiliwa jambo ambalo halitoi hamasa kwa wengi kujifunza katika Vyuo hivi;

Kwa hiyo basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali iviunganishe vyuo hivi na kuvisajili ili mafunzo yanayotolewa katika vyuo hivi yaweze kutambulika;
- b) Serikali ivitengee bajeti ya kutosha vyuo hivi ili viweze kuwa na mvuto kwa watu wengi kujiunga na kupata elimu kwani bado kuna uhitaji mkubwa wa wataalam hasa wa barabara katika Halamashauri nchini ambapo wataalam hao wanategemewa kutoka katika vyuo hivi; na
- c) Serikali inunue mitambo angalau mitatu (3) mipya kwa ajli ya kufundisha kwa vitendo kwani taaluma inayotolewa katika Chuo cha Ujenzi Morogoro inahitaji elimu ya vitendo zaidi kuliko nadharia.

3.3.5 **Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania-TEMESA**

Kwa kuwa, Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania unakabiliwa na changamoto zikiwemo za ukosefu wa rasilimali watu wenye ueledi wa kwenda samabamba na mabadiliko ya teknolojia, vifaa vya kisasa vinavyoweza kuendana na magari, na ukosefu wa mitambo ya kisasa;

Na kwa Kuwa, changamoto hizi zinaisababisha TEMESA kufanya kazi kwa kubahatisha ambako kunatumia muda mwingi na gharama kubwa;

Kwa hiyo Basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali kuajiri wataalam waliobobea kwenye fani ya ufundi wa magari na kuhakikisha kunakuwa na mitambo ya kisasa ili kuendana na kukua kwa teknolojia kwani mara nyingi magari ya Serikali yamekuwa yakitengenezwa kwenye karakana binafsi za mitaani jambo ambalo si sahihi;

- b) Wakala wa Ufundi na Umeme kuharakisha mchakato wa kuchagua karakana za kutengeneza magari ya Serikali kwenye Wilaya ili kuondoa usumbufu wa magari ya Serikali kusafiri umbali mrefu kwenda kufanya matengenezo kwani kuna Wilaya zingine ziko umbali mrefu kwenda Makao Makuu ya Mkoa;
- c) Wakala kuchukuwa hatua za makusudi na kuweka mkakati wa kudumu ili kukusanya madeni yake ambayo kwa kiasi kikubwa inazidai taasisi za Serikal ili Wakala huu uweze kijiendesha kibiashara badala ya kutegemea ruzuku kutoka Serikalini; na
- d) Udhibiti wa Mapato katika vivuko, ni vema Serikali ione umuhimu wa kuwa na mashine za kukata tiketi za kieletroniki na kutenga eneo kwa abiria ambao tayari wameshakata tiketi kama inavyofanyika katika kivuko cha Magogoni Dar es Salaam kwani bado watu wengi wanapita na kusafiri kutumia vivuko pasipo kulipa nauli. Haya yafanyike katika vivuko vyote nchini ili kuepusha upotevu wa mapato kwa Serikali;

3.4 Sekta ya Mawasiliano

3.4.1. Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania-TCRA

Kwa kuwa, zoezi la usajili wa laini za simu ni endelevu na limekuwa na changamoto ambapo wananchi wengi wameshindwa kusajili kutokana na kutokupata namba ya usajili wa NIDA au Kitambulisho cha Taifa;

Na kwa Kuwa, takribani laini Milioni 15 zimefungiwa kwa kukosa usajili wa biometria, jambo ambalo linaweza kusababisha upotevu wa fedha kwa Serikali;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inashauri Serikali yafuatayo: -

- a) Serikali itenge fedha za kutosha kwa Wizara ya Mambo ya Nchi, ili NIDA iweze kuwa na mitambo mingi ya kutengeneza vitambulisho. Hili liende sambamba na kuongeza rasilimali watu ambao

watasaidia usajili wa kupata vitambulisho vya Taifa hasa kwenye maeneo ya vijijini na pembezoni mwa nchi;

- b) Utambuzi wa wananchi kwa ajili ya kupata vitambulisho NIDA, ishirikishe viongozi katika ngazi za vijiji ili kuweza kupata uhakika wa uhalali wa uraia na kurahisisha zoezi la kupata vitambulisho;
- c) TCRA kwa kushirikiana na NIDA, ziandae utaratibu (*application*) ambao utamwezesha mwananchi kutambua laini za simu ambazo zimesajiliwa kwa kutumia kitambulisho chake cha Taifa. Utaratibu huu utamwezesha mwananchi kufanya mawasiliano na NIDA pamoja na TCRA ili waweze kubaini umiliki wa simu hizo na kuchukuwa hatua stahiki;
- d) Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania iendelee kutoa elimu kwa umma na taarifa kwa wananchi kupitia redio, magazeti, mitandao ya kijamii kuhusu usajili wa laini za simu;
- e) TCRA, iendelee kuutunza na kuusimamia Mfumo wa usimamizi na ufuatiliaji wa mawasiliano ya simu (*TTMS*);
- f) Kuendelea kudhibiti mawasiliano ya ulaghai na hatimaye kupunguza vitendo viovu vinavyofanyika kupitia njia ya mtandao na ili kuimarisha usalama wa watu na mali zao; na
- g) Kuendelea kukabiliana na changamoto za kukua kwa teknolojia ya habari na mawasiliano na changamoto zake kama vile uhalifu mitandaoni unaojumisha kashfa kwa watu, usambazaji wa picha zisizostaili hivyo kuharibu maadili, mila na desturi zetu. Aidha, Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania-TCRA iendelee kuisaidia Jeshi la Polisi katika kutekeleza sheria ya *Cyber Crime* na kuwabana wahalifu.

3.4.2. Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote-UCSAF

Kwa Kuwa, Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) ulianzishwa kwa lengo la kusambaza mawasiliano hasa katika maeneo ya pembezoni yasiyo na mvuto wa kibiashara;

Na kwa Kuwa, Kamati ilibaini masuala mbalimbali yanayohitaji kutafutiwa ufumbuzi ili Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote uweze kuimarika na kufanya kazi zake vizuri;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inaendelea kusesitiza ushauri wake kwamba: -

- a) Serikali kupitia na kuangalia upya taratibu za umilikishwaji ardhi hasa maeneo yanayojengwa minara ili kuweka utaratibu wa maeneo yaliyokodiwa ama kununuliwa kwa ajili ya ujenzi wa minara kumilikiwa na Serikali za vijiji husika. Hii itasaidia sana kwani fedha zitakazopatikana kutokana na kukodi ama kununua eneo la mnara zitatumika kwa maendeleo ya wananchi walio wengi tofauti na ilivyo sasa ambapo maeneo mengi yaliyojengwa minara yananufaisha watu wachache na baadhi ya Serikali za vijiji kutokuambulia chochote;
- b) Serikali kuhakikisha inawekwa mabango yanayoonesha ushiriki wake katika ujenzi wa minara ambayo imetoa ruzuku;
- c) Serikali kuweka mpango wa uwiano wa mawasiliano nchi nzima hasa maeneo ya mipakani ambapo mara nyingi watu katika maeneo hayo hupata mawasiliano ya nchi jirani jambo ambalo linawakosesha haki ya kupata taarifa za nchi yao;
- d) Serikali kuhakikisha inasimamia kuwepo kwa ushirikiano katika mifumo ya miundombinu (*Infrastructure Sharing*) na kuyaelekeza makampuni ya simu kushirikiana katika ujenzi wa minara na kufunga antenna zao katika mnara mmoja ili kuepuka matumizi ya eneo kubwa la ardhi kwa kuwa mlundikano wa minara katika eneo moja;

- e) Halmashauri na Serikali za vijiji zitoe ushirikiano wa kutosha na wa haraka pale ambapo maeneo yanahitajika kwa ajili ya ujenzi wa minara ili kuweza kurahisisha kupata mawasiliano;
- f) Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote utoe elimu kwa wananchi ili wajue umuhimu na uwekezaji unaofanywa na Serikali katika kuleta maendeleo hususan katika ujenzi wa minara ya mawasiliano ili wananchi watoe ushirikiano wa ulinzi ili vifaa vya minara viwe salama;
- g) Serikali kujenga miundombinu ya barabara katika maeneo yaliyojengwa minara ili kurahisisha utoaji wa huduma za minara na wananchi kwa ujumla. Vilevile kurahisisha shughuli zingine za maendeleo kama vile utalii, kilimo na hata uwekezaji; na
- h) Minara yote iliyojengwa na inayoendelea kujengwa iwe kwenye uwezo wa 3G na 4G tofauti na ilivyo sasa katika viwango vya 2G ambayo inanyima wananchi wengi fursa ya huduma ya *data* ambayo ingeweza kurahisisha huduma za afya (afya mtandao), elimu mtandao.

3.4.2 Mradi wa Anuani za Makazi na Misimbo ya Posta

kwa Kuwa, kutekelezwa kwa mradi huu kunamanufaa makubwa kwani utawezesha kuwepo kwa utambulisho wa makazi ya watu na makampuni na hatimae kurahisisha shughuli zote za kijamii, kiuchumi na kisiasa;

Na kwa Kuwa, Kamati hairidhishwi na utekelezaji wa mradi huu kwani umekuwa ukisuasua;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inashauri yafuatayo; -

- a) Wizara husika ikiwemo Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; TAMISEMI na Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano zikae na kuona

namna nzuri ya kuhakikisha mradi huu muhimu unatekelezwa haraka na kwa ufanisi ; na

- b) Fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu zitolewe kama zilivyo dhinishwa na kwa wakati ili mradi huu muhimu ukamilike.

3.4.3 **Shirika la Posta Tanzania**

Kwa Kuwa, Shirika la Posta linahitaji mtaji ili liweze kujiendesha kibiashara na kukabiliana na ushindani wa soko katika sekta ya posta;

Na Kwa Kuwa, pamoja na changamoto ya mtaji pia linakabiliwa na changamoto ya Madeni ya pensheni kwa wafanyakazi wa iliyokuwa Posta ya Jumuiya ya Afrika Mashariki;

Kwa hiyo basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- (a) Serikali ichukuwe jukumu la kulipa madeni ya pensheni kwa wafanyakazi wa iliyokuwa Posta ya Jumuiya ya Afrika Mashariki ili kuliondolea Shirika mzigo wa kulipa wastani wa **shilingi milioni 74** kila mwezi, fedha ambazo zingeelekezwa kwenye uendeshaji wa shirika;
- (b) Serikali kupitia Wizara ya Fedha na Mipango kuona namna ya kufuta deni lililosalia la **shilingi bilioni 15** baada ya kusamehe **shilingi bilioni 12** zilizokuwa za riba, tozo na adhabu ambazo Shirika la Posta lilikuwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania -TRA; na
- (c) Serikali iliondoe Shirika la Posta katika orodha ya mashirika yanayosubiri kurekebishwa ili liweze kutumia rasilimali zilizopo kufanya uwekezaji kwa lengo la kujiendesha kwa tija;

3.4.4 **Shirika la Simu Tanzania-(TTCL Corporation)**

Kwa Kuwa, Shirikala Mawasiliano Tanzania linaendelea kukabiliwa na changamoto kubwa ya madeni ambayo inaidai Serikali pamoja na vyombo vyake;

Na kwa Kuwa, madeni haya yanaathiri utendaji kazi wa Shirika;

Kwa Hiyo Basi, Kamati inashauri yafuatayo: -

- a) Serikali kuhakikisha Wizara, Taasisi na Mashirika yake yote yanayodaiwa na TTCL yanakuwa mfano kwa kulipa madeni yote yanayodaiwa na TTCL kwa kuwa fedha hizo za gharama za simu hutengwa kila mwaka katika bajeti za Wizara/Taasisi na Mashirika yao;
- b) Shirika la Mawasiliano Tanzania liweke mikakati madhubuti ya kukusanya madeni;
- c) Serikali ikamilishe Kanuni za namna ya kuendesha na kusimamia miundombinu ya kimkakati ya mawasiliano;
- d) Serikali kuhakikisha kunakuwa na mpango endelevu wa kuulinda na kuuendeleza Mkongo wa Taifa;
- e) Serikali ifikie makubaliano ya jinsi TTCL inavyoweza kufaidika kifedha kutokana na jukumu lake la usimamizi na uendeshaji wa Mkongo wa Taifa; na
- f) Serikali iangalie namna itakavyoweza kusaidia TTCL kwa kupunguza urasimu uliopo katika hatua za manunuzi ya umma, ili TTCL iweze kwenda kasi na kuweza kushindana na Makampuni mengine ya mawasiliano.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa spika, napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha Taarifa ya hii mbele ya Bunge lako Tukufu. Aidha, kwa namna ya pekee napenda kumpongeza na kumshukuru Waziri wa Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano, Mhe. Eng. Isack Kamwelwe (Mb) akishirikiana na Manaibu Mawaziri Mhe. Eng. Atashasta Nditiye, (Mb) na Mhe. Elias Kwandikwa, (Mb).

Aidha, Kamati inawashukuru Makatibu Wakuu wa Wizara hii Arch. Elius A. Mwakalinga (Sekta ya Ujenzi); Eng. Dkt. Leonard Chamuriho (Sekta ya Uchukuzi), Eng. Dkt. Maria Sasabo (Sekta ya Mawasiliano); pamoja na Naibu Katibu Mkuu Dkt. Jim Yonazi. Kamati pia inawashukuru Wakuu wa Taasisi, Wakurugenzi na wafanyakazi wote ambao wameipa Kamati ushirikiano mkubwa. Ni kwa ushauri na utaalum wao umeiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake na kuwasilisha taarifa hii leo katika Bunge lako tukufu.

Mheshimiwa Spika, vile vile nachukua fursa hii kumshukuru Katibu wa Bunge Ndugu Stephen Kagaigai kwa kuiwezesha Kamati wakati wote ilipokuwa inatekeleza majukumu yake. Aidha, shukrani za pekee ziende kwa Mkurugenzi wa Idara za Kamati za Bunge Ndugu. Michael Chikokoto, Mkurugenzi Msaidizi Ndugu. Gerald Magili Katibu wa Kamati Ndugu Hosiana John. Vilevile, nawashukuru wafanyakazi wote wa Ofisi ya Bunge kwa ushirikiano wao ulioiwezesha Kamati yangu kutekeleza majukumu yake ipasavyo.

4.1 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza shughuli zilizotekelezwa na Kamati, Maoni na Ushauri, sasa naomba kutoa Hoja kwamba Bunge lipokee, lijadili na kuikubali Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwa kipindi cha Januari 2019 hadi Januari 2020 pamoja na Maoni na Ushauri uliopo katika taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Moshi Seleman Kakoso, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

31 Januari, 2020